ŽUPANIJSKO NATJECANJE IZ MATEMATIKE

2. razred – srednja škola – A varijanta

15. ožujka 2010.

UKOLIKO UČENIK IMA DRUGAČIJI POSTUPAK RJEŠAVANJA ZADATKA, POVJERENSTVO JE DUŽNO I TAJ POSTUPAK BODOVATI I OCIJENITI NA ODGOVARAJUĆI NAČIN.

Zadatak A-2.1.

Neka su z_1 i z_2 kompleksni brojevi takvi da vrijedi $|z_1 + 2z_2| = |2z_1 + z_2|$.

Dokaži da je $|z_1 + \alpha z_2| = |\alpha z_1 + z_2|$ za svaki realni broj α.

Prvo rješenje.

Neka je $z_1 = a + bi$ i $z_2 = c + di$ $(a, b, c, d \in \mathbb{R})$.

Dani uvjet $|z_1 + 2z_2| = |2z_1 + z_2|$ ekvivalentan je s:

$$|(a + bi) + 2(c + di)| = |2(a + bi) + (c + di)|,$$

$$|(a + 2c) + (b + 2d)i| = |(2a + c) + (2b + d)i|,$$

$$(a + 2c)^2 + (b + 2d)^2 = (2a + c)^2 + (2b + d)^2, \qquad \text{(2 boda)}$$

$$a^2 + 4ac + 4c^2 + b^2 + 4bd + 4d^2 = 4a^2 + 4ac + c^2 + 4b^2 + 4bd + d^2,$$

$$3c^2 + 3d^2 = 3a^2 + 3b^2,$$

$$a^2 + b^2 = c^2 + d^2. \qquad \text{(3 boda)}$$

Neka je $\alpha \in \mathbb{R}$. Množenjem gornje jednakosti s $1 - \alpha^2$ dobivamo

$$(1 - \alpha^2)a^2 + (1 - \alpha^2)b^2 = (1 - \alpha^2)c^2 + (1 - \alpha^2)d^2,$$

$$a^2 + \alpha^2 c^2 + b^2 + \alpha^2 d^2 = \alpha^2 a^2 + c^2 + \alpha^2 b^2 + d^2.$$

Sada na obje strane jednakosti dodamo $2\alpha ac + 2\alpha bd$:

$$a^2 + 2\alpha ac + \alpha^2 c^2 + b^2 + 2\alpha bd + \alpha^2 d^2 = \alpha^2 a^2 + 2\alpha ac + c^2 + \alpha^2 b^2 + 2\alpha bd + d^2,$$

$$(a + \alpha c)^2 + (b + \alpha d)^2 = (\alpha a + c)^2 + (\alpha b + d)^2. \qquad \text{(4 boda)}$$

Konačno,

$$|(a + \alpha c) + (b + \alpha d)i| = |(\alpha a + c) + (\alpha b + d)i|,$$

$$|(a + bi) + \alpha(c + di)| = |\alpha(a + bi) + (c + di)|, \qquad \text{(1 bod)}$$

odnosno $|z_1 + \alpha z_2| = |\alpha z_1 + z_2|$, što je i trebalo dokazati.

Drugo rješenje.

Za bilo koji realni broj α vrijedi:

$$
\begin{aligned}
&|z_1 + \alpha z_2|^2 - |\alpha z_1 + z_2|^2 \\
&\qquad = (z_1 + \alpha z_2)(\overline{z_1 + \alpha z_2}) - (\alpha z_1 + z_2)(\overline{\alpha z_1 + z_2}) \\
&\qquad = (z_1 + \alpha z_2)(\overline{z_1} + \alpha \overline{z_2}) - (\alpha z_1 + z_2)(\alpha \overline{z_1} + \overline{z_2}) \\
&\qquad = |z_1|^2 + \alpha^2 |z_2|^2 + \alpha(z_1\overline{z_2} + \overline{z_1} z_2) - \alpha^2|z_1|^2 - |z_2|^2 - \alpha(z_1\overline{z_2} + \overline{z_1}z_2) \\
&\qquad = (1-\alpha^2)(|z_1|^2 - |z_2|^2).
\end{aligned}
$$
(5 bodova)

Kako je $|z_1 + 2z_2| = |2z_1 + z_2|$, odnosno $|z_1 + 2z_2|^2 - |2z_1 + z_2|^2 = 0$,
i kako je (prema gornjoj formuli)

$$|z_1 + 2z_2|^2 - |2z_1 + z_2|^2 = (1 - 2^2)(|z_1|^2 - |z_2|^2),$$

vrijedi $|z_1|^2 - |z_2|^2 = 0$. (2 boda)

Zato je (opet prema gornjoj formuli) $|z_1 + \alpha z_2|^2 - |\alpha z_1 + z_2|^2 = 0$, za sve $\alpha \in \mathbb{R}$
odnosno $|z_1 + \alpha z_2| = |\alpha z_1 + z_2|$. (3 boda)

Napomena. Ako učenik gornju formulu $|z_1 + \alpha z_2|^2 - |\alpha z_1 + z_2|^2 = (1-\alpha^2)(|z_1|^2 - |z_2|^2)$ izvede samo za $\alpha = 2$, za to treba dobiti 3 boda.

Zadatak A-2.2.

Neka su O i P redom opseg i površina pravokutnika. Dokaži da vrijedi

$$O \geqslant \frac{24P}{O + P + 1}.$$

Prvo rješenje.

Ako duljine stranica pravokutnika označimo s a i b, onda je $O = 2a + 2b$ i $P = ab$
pa je dana nejednakost ekvivalentna s $2(a+b)(2a+2b+ab+1) \geqslant 24ab$. (1 bod)

Iz A-G nejednakosti slijedi $a + b \geqslant 2\sqrt{ab}$ i (2 boda)

$$a + a + b + b + ab + 1 \geqslant 6\sqrt[6]{a \cdot a \cdot b \cdot b \cdot ab \cdot 1},$$

odnosno $2a + 2b + ab + 1 \geqslant 6\sqrt{ab}$. (6 bodova)

Stoga je

$$2(a+b)(2a+2b+ab+1) \geqslant 2 \cdot 2\sqrt{ab} \cdot 6\sqrt{ab} = 24ab \qquad \text{(1 bod)}$$

Time je nejednakost dokazana.

Drugo rješenje.

Ako duljine stranica pravokutnika označimo s a i b, onda je $O = 2a + 2b$ i $P = ab$ pa je dana nejednakost ekvivalentna s $2(a+b)(2a+2b+ab+1) \geqslant 24ab$. (1 bod)

Sređivanjem dobivamo $2(a+b)^2 + ab(a+b) + a + b \geqslant 12ab$,

odnosno $2a^2 + 2b^2 - 8ab + a^2b + ab^2 + a + b \geqslant 0$. (1 bod)

To možemo dalje transformirati na razne načine.

Prvi način.

$$2(a^2 + b^2 - 2ab) + (a^2b - 2ab + b) + (ab^2 - 2ab + a) \geqslant 0,$$

$$2(a-b)^2 + (a-1)^2\, b + a\,(b-1)^2 \geqslant 0. \qquad \text{(5 bodova)}$$

Posljednja nejednakost očito vrijedi jer su a i b pozitivni brojevi, a kvadrati su uvijek nenegativni. (3 boda)

Drugi način.

$$2(a-b)^2 + ab^2 + a^2b + a + b - 4ab \geqslant 0. \qquad \text{(1 bod)}$$

$$2(a-b)^2 + ab\big(b + a + \frac{1}{b} + \frac{1}{a} - 4\big) \geqslant 0.$$

$$2(a-b)^2 + ab\left(\big(a + \frac{1}{a} - 2\big) + \big(b + \frac{1}{b} - 2\big)\right) \geqslant 0. \qquad \text{(3 boda)}$$

Uočimo da je $x + \dfrac{1}{x} - 2 = \left(\sqrt{x} - \dfrac{1}{\sqrt{x}}\right)^2 \geqslant 0$ za sve $x > 0$. (2 boda)

Stoga je $2(a-b)^2 \geqslant 0$, $ab > 0$, $a + \dfrac{1}{a} - 2 \geqslant 0$ i $b + \dfrac{1}{b} - 2 \geqslant 0$,
pa je nejednakost dokazana. (2 boda)

Treće rješenje.

Dana nejednakost ekvivalentna je s

$$O^2 + OP + O \geqslant 24P. \qquad \text{(1 bod)}$$

Zbog A-G nejednakosti vrijedi $a + b \geqslant 2\sqrt{ab}$ (a i b su duljine stranica pravokutnika).

Zato je $\dfrac{O}{2} \geqslant 2\sqrt{P}$, odnosno $O \geqslant 4\sqrt{P}$. (3 boda)

Odmah vidimo da je $O^2 \geqslant 16P$. $\quad (*)$ (1 bod)

Primjenom A-G nejednakosti dobijamo $OP + O \geqslant 2\sqrt{OP \cdot O}$, (2 boda)
pa je (zbog $O \geqslant 4\sqrt{P}$)

$$OP + O \geqslant 2\sqrt{OP \cdot O} = 2O\sqrt{P} \geqslant 2 \cdot 4\sqrt{P} \cdot \sqrt{P} = 8P. \qquad (**) \qquad \text{(2 boda)}$$

Konačno, zbrajanjem $(*)$ i $(**)$ dobivamo

$$O^2 + (OP + O) \geqslant 16P + 8P = 24P. \qquad \text{(1 bod)}$$

Zadatak A-2.3.

Odredi sve proste brojeve p za koje je $2^p + p^2$ također prost broj.

Rješenje.

Za $p = 2$, $2^p + p^2 = 8$. (1 bod)

Za $p = 3$, $2^p + p^2 = 17$. (1 bod)

Za svaki neparni prosti broj p, broj 2^p daje ostatak 2 pri dijeljenju s 3. (3 boda)
$(2^p \equiv (3-1)^p \equiv (-1)^p \equiv -1 \equiv 2 \pmod 3)$

Za svaki prosti $p > 3$, njegov kvadrat p^2 daje ostatak 1 pri dijeljenju s 3. (3 boda)
$(p \equiv \pm 1 \pmod 3 \;\; \Rightarrow \;\; p^2 \equiv 1 \pmod 3)$

Dakle, za svaki prosti $p > 3$, broj $2^p + p^2$ je djeljiv s 3
$(2^p + p^2 \equiv 2 + 1 \equiv 3 \equiv 0 \pmod 3)$

pa ne može biti prost. (1 bod)

Stoga je jedini prosti broj koji zadovoljava uvjet zadatka $p = 3$. (1 bod)

Zadatak A-2.4.

Točka S je središte trokutu ABC upisane kružnice, a simetrala kuta $\sphericalangle BAC$ siječe stranicu $\overline{BC}$ u točki D. Dokaži da je $|AS| : |SD| = 2 : 1$ ako i samo ako vrijedi $|CA| + |AB| = 2|BC|$.

Rješenje.

Označimo s a, b, c duljine stranica $\overline{BC}$, $\overline{CA}$, $\overline{AB}$ redom.

U zadatku treba dokazati dvije tvrdnje:

A. Ako je $|AS| : |SD| = 2 : 1$, onda vrijedi $b + c = 2a$.

B. Ako je $b + c = 2a$, onda vrijedi $|AS| : |SD| = 2 : 1$.

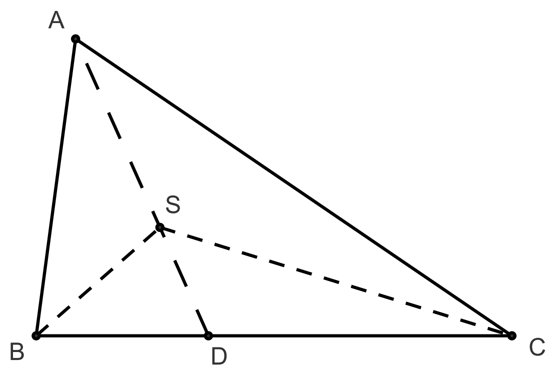

Prvo rješenje.

Površinu trokuta XYZ označavat ćemo $P(XYZ)$. Neka je r polumjer upisane kružnice trokuta ABC. Uočimo da je udaljenost točke S od svih stranica trokuta jednaka r.

Dokaz tvrdnje ***A***.

Neka je $|AS| : |SD| = 2 : 1$.

Trokuti ASB i DSB imaju jednake visine iz vrha B,
pa je $P(ASB) : P(BSD) = |AS| : |SD| = 2$, odnosno $P(ASB) = 2P(BSD)$.

Na isti način se pokaže $P(ASC) = 2P(CSD)$. (2 boda)

Zato vrijedi

$$P(ASC) + P(ASB) = 2(P(CSD) + P(BSD)) = 2P(BSC), \qquad \text{(1 bod)}$$

$$\frac{b \cdot r}{2} + \frac{c \cdot r}{2} = 2 \cdot \frac{a \cdot r}{2}$$

i konačno $b + c = 2a$. (2 boda)

*Dokaz tvrdnje **B**.*

Neka vrijedi $|CA|+|AB|=2|BC|$, tj. $b+c=2a$.

Tada vrijedi i $\dfrac{b\cdot r}{2}+\dfrac{c\cdot r}{2}=2\cdot\dfrac{a\cdot r}{2}$, odnosno

$$P(ASC)+P(ASB)=2P(BCS). \qquad \text{(1 bod)}$$

Toj jednakosti je ekvivalentno:

$$P(ASC)+P(ASB)=2(P(SDC)+P(SDB)),$$

$$\frac{1}{2}|AS|v_c+\frac{1}{2}|AS|v_b=2\left(\frac{1}{2}|DS|v_c+\frac{1}{2}|DS|v_b\right), \qquad \text{(2 boda)}$$

gdje smo s v_b, v_c označili udaljenosti vrhova B, C od pravca AD.

Dalje dobivamo

$$|AS|(v_b+v_c)=2|DS|(v_b+v_c), \qquad \text{(1 bod)}$$

i konačno $|AS|=2|SD|$, što je i trebalo dokazati. (1 bod)

Drugo rješenje.

U ovom rješenju koristimo teorem o simetrali kuta: Ako simetrala kuta $\sphericalangle BAC$ siječe stranicu $\overline{BC}$ u točki D, onda je $|BD|:|DC|=|AB|:|AC|$.

Kako je pravac CS simetrala kuta $\sphericalangle ACD$ u trokutu ADC, vrijedi
$|AS|:|SD|=|AC|:|CD|$. (1 bod)

Analogno, BS je simetrala kuta $\sphericalangle ABD$ trokuta ADB, pa vrijedi
$|AS|:|SD|=|AB|:|BD|$. (1 bod)

*Dokaz tvrdnje **A**.*

Neka vrijedi $|AS|:|SD|=2:1$. Tada je $|AC|=2|CD|$ i $|AB|=2|BD|$. (2 boda)

Zbrajanjem dobivamo $|CA|+|AB|=2|BC|$. (2 boda)

*Dokaz tvrdnje **B**.*

Neka vrijedi $|CA|+|AB|=2|BC|$.

Relacije koje vrijede zbog teorema o simetrali kuta možemo zapisati u obliku

$$|CA|=\frac{|AS|\cdot|CD|}{|SD|} \quad \text{i} \quad |AB|=\frac{|AS|\cdot|BD|}{|SD|}.$$

Zbrajanjem dobivamo:

$$\begin{aligned}2|BC|=|CA|+|AB|&=\frac{|AS|\cdot|CD|}{|SD|}+\frac{|AS|\cdot|BD|}{|SD|} \qquad \text{(2 boda)}\\ &=\frac{|AS|}{|SD|}\big(|CD|+|BD|\big)=\frac{|AS|}{|SD|}\cdot|BC|,\end{aligned}$$

pa je $|AS|:|SD|=2:1$. (2 boda)

Zadatak A-2.5.

Kvadratna ploča podijeljena je na 5×5 jediničnih kvadrata (polja). Na nju postavljamo osam triomina, tako da samo jedno polje ploče ostane neprekriveno.

Triomino je lik sastavljen od tri jedinična kvadrata kao na slici:

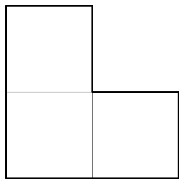

Odredi koja sve polja dane kvadratne ploče mogu ostati neprekrivena pri takvom popločavanju.

Prvo rješenje.

Neprekriveno može ostati jedno od 9 polja označenih na slici:

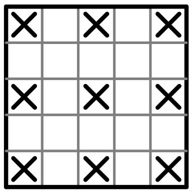

(1 bod)

Primjeri takvih prekrivanja dani su na sljedećim slikama

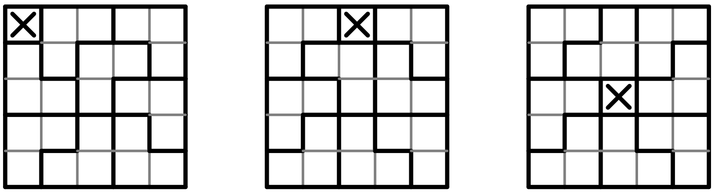

(3 boda)

Dokažimo da neprekriveno polje mora biti jedno od navedenih 9 polja.

Svaki triomino postavljen na ploču prekriva najviše jedno od tih polja. No, polja ima 9, a triomina samo 8, pa će (po Dirichletovom principu) jedno od tih polja ostati neprekriveno.

(6 bodova)

Drugo rješenje.

Zbog simetrije ploče, možemo uočiti šest različitih tipova polja.

Označimo ih slovima A, B, C, D, E i F, kao na slici:

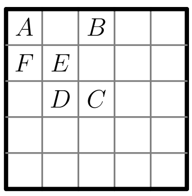

Polja tipa A, B i C prilikom prekrivanja danim triominima mogu ostati prazna.

(1 bod)

Primjeri takvih prekrivanja su dani na slikama uz prvo rješenje. (3 boda)

Polja tipa D, E i F ne mogu ostati neprekrivena.

Kad bi polje tipa D ostalo neprekriveno, jedan triomino morao bi biti postavljen u položaj na lijevoj slici (ili njemu simetričan).

No, tada bi polje označeno zvjezdicom ($*$) bilo nemoguće prekriti. (1 bod)

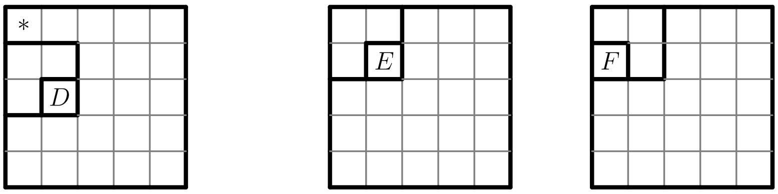

Kad bi polje tipa E ili F ostalo neprekriveno, jedan triomino morao bi biti postavljen u položaj na slici (gore; sredina i desno). (1 bod)

U oba slučaja dalje nastavljamo na isti način.

Polje sa zvjezdicom može biti prekriveno jedino na sljedeća tri načina:

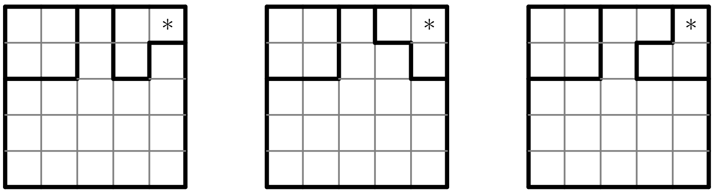

(1 bod)

U prvom slučaju prekrivanje očito nije moguće dovršiti,

a u drugom i trećem slučaju položaj još jednog triomina je određen. (1 bod)

U tim slučajevima, postavljanjem prva tri triomina prekrili smo 3 od 4 polja lijevog gornjeg kvadrata 2×2, i sva polja gornjeg desnog pravokutnika 2×3 na slici.

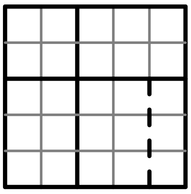

Sličnim zaključivanjem kao prije vidimo da dva triomina treba upotrijebiti da bismo prekrili donji lijevi pravokutnik 3×2. (1 bod)

No, istim zaključivanjem dolazimo do zaključka da dva triomina trebaju prekriti pravokutnik 3×2 u sredini dolje,

ali onda ostaje pravokutnik 3×1 koji je nemoguće prekriti triominom. (1 bod)